

Bino Va Inshootlarda San'atning Tutgan O'Rni

Hazratqulova Zulfiya Asatulla qizi¹

Annotatsiya: Ushbu maqola binolar va inshootlarda san'atning tutgan o'rnini chuqur tahlil qiladi, san'at va arxitektura o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni o'rganadi. Binolarda san'atning estetik, madaniy, tarixiy va funksional ahamiyatini aniqlash orqali maqola O'zbekiston madaniyati va tarixida san'at va arxitektura o'rtasidagi munosabatlarni tushunishga yordam beradi. Zamonaviy arxitektura misollarida san'atning innovatsion uslublari va o'zbek binolaridagi san'at asarlari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: san'at va arxitektura, O'zbekiston arxitekturasi, estetik bezak, tarixiy inshootlar, madaniy meros, funksional dizayn, zamonaviy arxitektura.

San'at va arxitektura tarix davomida bir-birini to'ldirgan sohalardir. Binolarni dizaynlashda san'atning roli nafaqat estetik jihatdan, balki madaniy, tarixiy va funksional nuqtai nazardan ham katta ahamiyatga ega. Binolarda san'atning qo'llanilishi arxitektura orqali madaniyat va tarixni qanday ifodalash mumkinligini ko'rsatadi. Ushbu maqolada O'zbekiston arxitekturasi misolida san'atning binolar dizaynidagi roli va ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Maqola binolar va inshootlarda san'atning qanday ifodalanganligi va uning madaniy, tarixiy va funksional jihatlarini ko'rib chiqadi.

Estetik yozilganlik

San'atning estetik ahamiyati binolar va inshootlarning tashqi va ichki ko'rinishini go'zal va jozibador qilishda muhim rol o'ynaydi. San'at, arxitektura orqali estetika yaratish bilan birga, ma'naviy va madaniy xabarlarini yetkazish imkoniyatini beradi. O'zbekiston tarixiy va zamonaviy binolaridagi san'at asarlari bu jarayonning qanday amalga oshirilishini ko'rsatadi.

Tarixiy misollar

O'zbekistondagi tarixiy binolar va inshootlarda san'atning qo'llanilishi va arxitektura bilan integratsiyalashganligi quyidagi misollar orqali ko'rsatiladi:

1. Registon maydoni va madrasalari

Samarqanddagi Registon maydoni, Ulughbek, Sherdor va Tilla-Kori madrasalari nafaqat o'zining go'zal arxitekturasi, balki naqsh va mozaikalaridagi san'at asarlari bilan ham tanilgan². Har bir madrasaning bezaklari va naqshlari diniy va madaniy ahamiyatni aks ettiradi. Bu naqshlar va mozaikalar orqali binolarni estetik va tarixiy jihatdan boyitishga erishilgan.

2. Buxoro tarixiy yodgorliklari

Buxorodagi Ark qal'asi va Islom Karimov nomidagi madrasalar o'zining tarixiy va estetik ahamiyati bilan ajralib turadi³. Buxoro tarixiy yodgorliklari, jumladan, Ismoil Somoniy maqbarasi o'zining naqshli va miniatyuralari bilan o'sha davrning san'at uslublari aks ettiradi. Bu asarlar, o'zining bezaklari bilan, o'sha davr arxitekturasi va san'atining yuqori darajasini ko'rsatadi.

3. Shoxi Zinda maqbaralari

¹ O'zbekiston -Finlandiya pedagogika instituti tasviriy san'at yo'nalishi talabasi

² Xodiev, Davron. "O'zbekiston Arxitekturasi San'at Elementlari." O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2015.

³ Saidov, Farhod. "Samarqand va Buxoroning Tarixiy Yodgorliklari." Adabiyot, 2013.

Samarqanddagi Shoxi Zinda maqbaralari o'zining go'zal naqshlari va bezaklari bilan tarixiy san'at uslublarini aks ettiradi. Ushbu maqbaralar tarixiy madaniyat va arxitekturaning namoyon bo'lgan joyidir. Ularning san'at asarlari madaniy meros sifatida saqlanadi.

Madaniy va tarixiy meros

San'at tarixiy binolarda madaniy va tarixiy ahamiyatni ifodalashda katta rol o'ynaydi. Tarixiy yodgorliklarda san'at elementlari turli davrlarning madaniyatini aks ettiradi. Madaniy merosni saqlashda san'atning rolini tushunish, tarixiy inshootlarning qiymatini aniqlashda muhimdir.

Tarixiy yodgorliklar

O'zbekistonning tarixiy inshootlari, jumladan, Buxoro va Samarqanddagi tarixiy madrasalar, minora va maqbaralar turli davrlarning madaniyatini aks ettiradi. Misol uchun:

1. *Buxoro tarixiy yodgorliklari:* Buxoro shahridagi Islom Karimov madrasasi, minora va maqbaralar tarixiy san'at va arxitektura elementlarini o'zida mujassamlashtiradi. Bu binolar o'sha davr madaniyatining, san'atining yuksak darajasini ko'rsatadi.
2. *Samarqand tarixiy yodgorliklari:* Samarqanddagi Registon maydoni, o'zining naqshlar va mozaikalar orqali, o'sha davrning san'at va madaniyatini aks ettiradi. Bu yodgorliklar arxitektura va san'atning qanday uyg'unlashtirilganligini ko'rsatadi.

Funksional dizayn

San'at arxitektura va inshootlarning funksional jihatlarini yaxshilashga yordam beradi. Zamonaviy O'zbekiston binolarida san'atning qanday qo'llanilishi va uning funksional dizaynni qanday yaxshilashi haqida batafsil ma'lumotlar mavjud.

Zamonaviy arxitektura

Zamonaviy O'zbekistonda san'at va dizaynning innovatsion uslublari qo'llanilmoqda. Toshkent shahridagi yangi arxitektura loyihalarida san'at va dizayn elementlari qanday uyg'unlashtirilganligi quyidagi misollar orqali ko'rsatiladi⁴.

1. *Toshkentdagi yangi arxitektura loyihalari:* Toshkent shahridagi "Xalqaro biznes markazi" va "Toshkent musiqiy teatr" kabi binolarda zamonaviy san'at asarlari va dizayn elementlari o'ziga xos ko'rinishni ta'minlaydi⁵. Bu binolardagi san'at asarlari va dizayn, ishlash va yashash muhitining sifatini oshiradi. Binolarni estetik va funksional jihatdan yaxshilashda san'atning ahamiyati katta.
2. *Madaniyat markazlari:* Toshkentdagi madaniyat markazlari, jumladan, "Nukus san'at galereyasi" va "Toshkent san'at muzeyi" kabi binolar, zamonaviy san'at asarlari va dizayn elementlarini o'zida mujassamlashtiradi. Bu binolar madaniy va estetik qiymatlarni oshirishda san'atning rolini namoyish etadi.

Zamonaviy arxitektura va san'at

Zamonaviy O'zbekiston arxitekturasida san'at va dizaynning innovatsion uslublari qo'llanilmoqda. Toshkent shahridagi yangi arxitektura loyihalarida san'at va dizayn elementlari o'zaro uyg'unlashtirilgan (Mirzaeva, 2021). Zamonaviy arxitektura, san'at bilan birga, yangicha yondashuv va innovatsion uslublarni o'zida mujassamlashtiradi. Bu binolarda san'at asarlari va dizayn elementlari, binolarni estetik va funksional jihatdan yaxshilashga yordam beradi.

San'at va arxitektura o'rtasidagi aloqalar binolar va inshootlarning estetik, madaniy, tarixiy va funksional qiymatini oshiradi. O'zbekistondagi tarixiy va zamonaviy binolarda san'at elementlari orqali madaniy merosni saqlash va binolarni bezashda katta ahamiyatga ega. San'at va arxitektura o'rtasidagi bu o'zaro bog'liqlik, binolarda estetik va funksional qiymatlarni oshiradi hamda madaniy va tarixiy ahamiyatni saqlaydi.

⁴ Karimov, Erkin. "Zamonaviy Toshkent Arxitekturasi." Toshkent, 2020.

⁵ Shukurov, Akram. "O'zbekiston Arxitekturasi: Tarix va Hozirgi Holat." Asrlar, 2017.

Foydalanilgan Adabiyotlar Ro‘yxati

1. Xodiev, Davron. “O‘zbekiston Arxitekturasida San’at Elementlari.” O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2015.
2. Saidov, Farhod. “Samarqand va Buxoroning Tarixiy Yodgorliklari.” Adabiyot, 2013.
3. Karimov, Erkin. “Zamonaviy Toshkent Arxitekturasi.” Toshkent, 2020.
4. Shukurov, Akram. “O‘zbekiston Arxitekturasi: Tarix va Hozirgi Holat.” Asrlar, 2017.

